

Berci Kristin Çöp Masalları'nın Ekoeleştiri Bağlamında İncelenmesi

Examination of Berci Kristin Garbage Tales in the Context of Ecocriticism

Mehmet Nevzat ARCAGÖK*

ÖZ

Latife Tekin'in, ilk basımı 1984 yılında yapılmış olan ikinci romanı *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda bir kentin kıyısında çöp yığınları ile fabrikaların faaliyet gösterdiği bölgede kurulan gecekondu semti sakinlerinin zorlu yaşam mücadeleleri dramatik biçimde anlatılmaktadır. Her yıkım sonrası tekrar kurulan gecekonduardan Çiçektepe adında bir mahalle oluşur. Romanda genel olarak mahallede ikamet eden topluluğun sosyo-kültürel yapısı, ekonomik durumu, siyasi yaşamı ve sanayileşmeyle birlikte oluşan ekolojik kirlilik yansıtılmaktadır. Günümüzde dünya genelinde görülen nüfus artışı, gelir dağılımındaki adaletsizlik, işsizlik, göç, çarpık kentleşme, üretim-tüketim anlayışındaki değişiklik, sanayileşme, iklim değişikliği, yaşanan savaşlar, doğal kaynakların bilinçsizce kullanımı, ekolojik kirlilik vs. faktörler doğanın uyumunu ve dengesini bozduğu gibi küresel ekolojik krize de neden olmaktadır. Bu durum bir bakıma insanın doğaya egemen olma ve ona tahakküm etme isteğinden ileri gelmektedir. Doğa ile ilişkimizde insan-merkezcilik anlayışından vazgeçebilme adına "Derin Ekoloji" ve "Ekofeminizm" gibi bazı akımlar geliştirilmiştir. Bu kuramların amacı; bireyde doğaya karşı bir sorumluluk duygusu oluşturarak çevre etiği kazandırabilmektir. Doğanın tahrip olmasına neden olan unsurlar göz önünde bulundurulduğunda ekoeleştirisinin kapsamı içerisine hem söz konusu kuramlar hem biyoloji, fen, siyaset vs. bilim dalları hem de sosyal bilimler ve edebiyat girmektedir. Bu nedenle yaşanan çevre krizinin önüne geçebilme adına disiplinler arası ilişkiyi göz ardı etmeden ilgili kurum ve kuruluşların destekleriyle iş birliği içinde hareket etmek toplumsal bir görev olduğu gibi aynı zamanda bir zorunluluktur. Çalışmamızda göç, işsizlik, çarpık kentleşme, sanayileşmeyle birlikte yaşanan ekolojik kirlilik vs. olayların neden olduğu ekolojik krizin boyutlarını ve önemini ele almış olduğumuz romandan alıntılar yaparak vurgulamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: *Berci Kristin Çöp Masalları, Latife Tekin, Ekoeleştiri, Ekoloji.*

ABSTRACT

In Latife Tekin's second novel, *Berci Kristin Garbage Tales*, which was first published in 1984, the difficult survival struggles of the residents of the slums established in the area where garbage heaps and factories operate on the edge of a city are dramatically described. A neighborhood called Çiçektepe is formed from the slums that are rebuilt after each demolition. The novel generally reflects the socio-cultural structure, economic situation, political life of the community residing in the neighborhood and the ecological pollution caused by industrialization. Today, population growth seen worldwide, injustice in income distribution, unemployment, migration, unplanned urbanization, change in the understanding of production-consumption, industrialization, climate change, wars, unconscious use of natural resources, ecological pollution, etc. These factors not only disrupt the harmony and balance of nature, but also cause a

* Dr., İstanbul Sancaktepe Mesleki Eğitim Merkezi, mehmetnevzatarcagok@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-3985-3118>).

global ecological crisis. In a way, this situation stems from man's desire to dominate and dominate nature. Some movements such as "Deep Ecology" and "Ecofeminism" have been developed in order to abandon the anthropocentrism in our relationship with nature. The purpose of these theories is; The aim is to create environmental ethics in the individual by creating a sense of responsibility towards nature. Considering the factors that cause the destruction of nature, both the theories in question and biology, science, politics, etc. are included within the scope of ecocriticism. It includes branches of science as well as social sciences and literature. For this reason, in order to prevent the environmental crisis, acting in cooperation with the support of relevant institutions and organizations without ignoring interdisciplinary relations is not only a social duty but also an obligation. In our study, we will try to emphasize the dimensions and importance of the ecological crisis caused by migration, unemployment, unplanned urbanization, ecological pollution, aside with industrialization, etc. by quoting from the novel discussed.

Keywords: *Berci Kristin Garbage Tales, Latife Tekin, Ecocriticism, Ecology, Ecofeminism.*

Extended Summary

In *Berci Kristin Garbage Tales*, we tried to address the difficult living conditions of the residents of Çiçektepe Neighborhood in the context of ecocriticism. In the "Introduction" section of our study, we included the vital resources necessary for the individual. Human beings have to obtain some of the vital resources they need from nature while sustaining their lives. Society in terms of socialization; Although nature is important for the individual, in a biological context the individual needs nature to survive. Therefore, social environment and nature are the most important living spaces of human beings. Nature; Apart from components such as air, water and soil, it contains an innumerable amount of elements that the individual needs. Elements and components found in nature are renewed together with living things in an order called ecosystem, creating the life cycle. Some inventions, technical developments, social, political, religious and military events in the world inevitably affect society and humanity. As a result of the events in question, human beings sometimes intervene in nature and change the normal course of life, sometimes destroy nature, and sometimes seek solutions to prevent the destructive effects of negative events. The Industrial Revolution and the Enlightenment Period in Europe paved the way for the development of science and technology and the establishment of humanist thought in society. However, on the other hand, technological developments have reduced the need for manpower, geographical discoveries, the use of new market routes and especially the economic policies of countries with developing industries have, in a way, paved the way for colonialism and the formation of class differences.

In the "First Title" of our study, we included the concepts of ecology and ecocriticism and their relationship with literature. The concept of ecology, which is of Greek origin and generally means environmental science, was first used by German biologist Ernest Haeckel in 1866. The word ecology is derived from the Greek words oikos, meaning place to live, homeland, and logia, meaning science or discourse. Ecology examines the harmony of the ecosystem in which all living and non-living creatures in an individual's life are in order. While ecology examines human and their environment, it also deals with economic, socio-cultural, political, etc. events. It also deals with events. Ecocriticism, on the other hand, deals with issues beyond human-environment relations, such as human-human relations, use of resources, cultural differences and gender discrimination. Since the focus of literary texts is on humans and their immediate and distant environments, ecocriticism also includes literature. In almost every period of Turkish literature, themes related to nature have been discussed in literary texts. In particular, the nature-human-society relationship is sometimes tried to be reflected by considering natural beauties, and sometimes by bringing social criticism through the behavior of the individual.

In the "Second Title" of our study, we associated ecocriticism with the socio-cultural structure of the families in the novel. In the novel, information is given about the materials and the environment used by families when building slums. Due to injustice in income distribution

and poverty, communities migrating from villages to cities build makeshift houses for shelter. Families establish their own world called Çiçektepe where they settle. The materials that families use when building their houses and the environment in which they live are indicators that their income levels are low and that they will live a poor life. In addition, the place where the families settled and the makeshift houses they built will be the fairy tale story of a new life for them.

In the "Third Title" of our study, we tried to give information about the political life of the residents of Çiçektepe Neighborhood. In the novel, the residents of the Çiçektepe slum work as factory workers under difficult living conditions in order to earn their living. Therefore, it is possible to find many details such as strikes, actions, worker mobility, worker organization and unionization carried out by workers in order to improve their living conditions.

In the "Fourth Title" of our study, we touched upon the relationship between ecocriticism and ecofeminism. Ecofeminism is a social, political and academic environmental movement that emerges regarding the oppression of women and nature. This theory was first used by French feminist Françoise d'Eaubonne in 1974. Ecofeminists argue that there is a parallel between the destruction of nature and the exploitation of women. Human beings survive by using the resources provided by nature. In a way, the life cycle in the universe occurs thanks to the productivity of nature. In social life, women, as mothers, contribute to nature and bring vitality to it in terms of ensuring the continuation of the generation. Therefore, the relationship between women and nature is identified not only with the pressure exerted on them, but also with some similar characteristics. For these reasons, we often come across the expression "Mother Nature" in some sources.

In the "Conclusion" section of our study, we tried to interpret the information we provided as a whole. While living our lives in social life, we benefit from the products provided by nature. The vital resources that nature provides us consist of an incalculable amount of elements and compounds. Therefore, these elements form the ecosystem in a certain order and harmony. Some social, political, military events and human-made interventions in the world sometimes cause this harmony to be disrupted. In Latife Tekin's novel Berci Kristin Garbage Tales, the survival struggle of slum dwellers built between garbage heaps and factories is dramatically described. In the novel, the socio-cultural structure, health conditions, economic situation, political life and environmental pollution of the families living in an environment called Çiçektepe District are reflected through some events experienced by the people.

Giriş

İnsan, hayatını idame ederken kendisi için gerekli olan birtakım yaşamsal kaynakları doğadan temin etmek durumundadır. Her ne kadar sosyalleşme açısından toplum; birey için önem arz etse de biyolojik bağlamda bireyin yaşamını sürdürebilmesi için doğaya ihtiyacı vardır. Dolayısıyla toplumsal çevre ve doğa, insanın vazgeçilmez en önemli yaşam alanlarıdır. Doğa; birey için hava, su ve toprak gibi bileşenler dışında muhtaç olduğu belki de sayamayacağımız miktarda elementi içinde barındırır. Doğada bulunan element ve bileşenler canlılarla birlikte ekosistem adı verilen bir düzen içinde yenilenerek hayat döngüsünü oluşturur. Dünyada yaşanan birtakım buluşlar, teknik gelişmeler, sosyal, siyasi, dini ve askeri olaylar ister istemez toplumu ve insanlığı etkilemektedir. Söz konusu olaylar neticesinde insan kimi zaman doğaya müdahale ederek olağan yaşam akışını değiştirmekte, kimi zaman doğayı tahrip etmekte, kimi zaman da yaşanan olumsuz olayların yıkıcı etkisini önlemek amacıyla çözüm yolları aramaktadır. Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi ve Aydınlanma Dönemi, bilim ve tekniğin gelişmesine ve hümanist düşünce anlayışının toplum içinde yerleşmesine ön ayak olmuştur. Ancak bir yandan da yaşanan teknolojik gelişmeler insan gücüne duyulan ihtiyacı azaltmış, coğrafi keşifler, yeni pazar yollarının kullanımı ve özellikle sanayisi gelişen ülkelerin ekonomi politikası bir bakıma kapitalizme, sömürgeciliğe ve sınıfsal farklılığın pekişmesine zemin hazırlamıştır. "Kapitalistler sanayinin gelişmesiyle birlikte daha fazla üretim yaptıkça bu ürünleri satacak yeni pazarlar ve bu ürünler için gerekli olan

hammadelerin temini için yeni sömürgeler aramaya başladı.”¹ Gelişen teknolojinin bir sonucu olarak tarımda makineleşmeye geçilmesiyle emeğe ve insan gücüne duyulan ihtiyaç azaldığı için işsizlik ve buna bağlı olarak kırsaldan kente göçler de kaçınılmaz olmuştur. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda gün geçtikçe ülkede yaşayan nüfusun demografik ve kültürel yapısında değişiklikler meydana gelmekte, gecekondu türünden çarpık kentleşme görülmektedir. “Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kent büyümesi, gecekondulaşma ve sefalet yuvalarını da beraberinde getirdiği için büyük kültürel sorunlar da ortaya çıkmaktadır.”² Sanayileşme, nüfus artış oranının hız kazanması, insanın doğadan daha fazla ürün elde etme isteği, küresel ısınma, çeşitli sebeplerle doğanın tahrip edilmesi vs. faktörler ekosistemin olumsuz yönde değişimine neden olmaktadır.

1. Ekoloji ve Ekoeleştiri Kavramları ile Edebiyat İlişkisi

Yunanca kökenli olan ve genel tanımıyla çevre bilimi anlamına gelen ekoloji kavramını ilk kez 1866 yılında Alman biyoloğu Ernest Haeckel kullanmıştır. Ekoloji sözcüğü Yunanca, yaşanılan yer, yurt anlamına gelen oikos ile bilim ya da söylem anlamlarına gelen logia sözcüğünden türetilmiştir. Ekoloji, bireyin yaşamında yer alan canlı-cansız tüm varlıkların bir düzen içinde olduğu ekosistemin uyumunu inceler. Ekoloji, insanı ve çevresini incelerken ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal vs. olayları da konu edinir. Ekoeleştiri ise insan-çevre ilişkisinin ötesinde insan-insan ilişkileri, kaynakların kullanımı, kültür farklılıkları ve cinsiyet ayrımı gibi konuları ele alır. Edebi metinlerin odağında insan ve onun yaşadığı uzak-yakın çevresi olduğu için ekoeleştirin ilgil alanına aynı zamanda edebiyat da girmektedir. “Ekoeleştiri, edebiyat eleştirisi ve kuramları içinde, edebiyat ve kültür metinlerini çevreci bir bakış açısıyla yorumlayan, edebiyat ile çevre, ekoloji ile kültür arasındaki ilişkileri inceleyen tek akımdır.”³ Ekoeleştirin terim olarak ilk kullanımı 1978’de William Ruckert’in “Literature And Ecology” (Edebiyat ve Ekoloji) adlı makalesinde görülmektedir. Ekoeleştirin edebiyat çalışmalarında akademik bağlamda ilk ortaya çıkışı ise ABD’nin Nevada Eyaleti Reno kentinde 1992 yılında ASLE’nin (Association for the Study of Literature and Environment) [Edebiyat ve Çevre Çalışmaları Derneği] kurulmasıyla olmuştur.

Türk edebiyatının hemen hemen her döneminde doğa ile ilgili temalar edebi metinlerde işlenmiştir. Özellikle doğa-insan-toplum ilişkisi kimi zaman doğal güzellikler ele alınarak, kimi zaman da bireyin davranışları üzerinden sosyal eleştiri getirilerek yansıtılmaya çalışılır. Yunus Emre, Karacaoğlan, Köroğlu ve Dadaloğlu gibi ozan ve şairler doğa temalı şiirler yazmışlardır. Modern Türk edebiyatında Abdülhak Hamit Tarhan’ın “*Sahra*”sı pastoral nitelikli ilk şiir olma özelliği gösterdiği gibi bu şiirde kır yaşamı yüceltilerek doğanın olumlu yönlerinden bahsedilmektedir. Sonrasında Orhan Veli ve Garip akımının diğer şairleri doğaya ait unsurları konu alan şiirler yazmışlardır. Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), Sait Faik Abasıyanık, İlhan Berk, Yaşar Kemal, Gülten Akın, Hasan Ali Toptaş, Zülfü Livaneli gibi edebiyatımızda kimi yazarların eserlerinde doğaya ait canlı-cansız unsurlara rastlamaktayız. Yaşar Kemal’in *Deniz Küstü* (1978) adlı romanı Marmara Denizi’nde bilinçsizce yapılan yunus balığı avını ve denizlerin ekolojik bozulmasını anlatır. Yazar, *Denizler Kurudu* (1993) adlı eserinde de orman tahribatı ve yangınlarına değinerek insanlığı kuraklık ve yokluk gibi tehlikelere karşı uyarmaktadır. Zülfü Livaneli, *Son Ada* (2009) adlı romanında yeryüzündeki bütün canlıların ekolojik uyumunun bozulması nedeniyle yaşanan olumsuzlukları gözler önüne serer. Hasan Ali Toptaş’ın *Ben Bir Gürge Daldım* (1997) adlı eseri çocuklar için yazılmış bir öykü kitabı olsa da yazar, konuştuğu ağaçların isyanını dile getirir. Ağaçların bilinçsizce kesilmesini ve bundan

¹ Altun Altun “Marksizm ve Ekoloji”. *I. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, Bildiriler Kitabı* (2012): 186.

² Kemal Görmez, *Çevre Sorunları*. (Ankara: Nobel Yayınları, 2020), 10.

³ Serpil Opperman, *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat*. (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2012), 9.

olumsuz yönde etkilenen canlıları ele alarak insanları duyarlı olmaya çağırır. Böylece söz konusu eserler, ekolojik düzenin önemine vurgu yaparak toplumda çevre bilinci oluşturmayı amaç edinir.

2. *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda Ekoeleştirici ile Sosyo-Kültürel Yaşam İlişkisi

Romanda, kırsaldan kente göç eden insanların gecekondur türünden kaçak yapılar kurarak fabrika atıklarının ve çöp yığınlarının olduğu bir yerde yaşam sürmeleri dramatik biçimde anlatılmaktadır. Göç eden aileler tarafından gecekondular yapılırken kullanılan malzemeler ve çevre hakkında bilgiler verilmektedir. “Sabah naylon leğenden çatıları, eski kilimlerden kapıları, muşambadan camları, ıslak briketlerden duvarlarıyla çöp yığınlarının çevresinde, ampul ve ilaç fabrikalarının alt yanında, tabak fabrikasının karşısında, ilaç artıklarının ve çamurun kucağına bir mahalle doğdu.”⁴ Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluğun yaşanması nedeniyle göç eden topluluklar barınabilme adına derme çatma konutlar yapmaktadırlar. Aileler yerleştikleri yerde kendilerine ait Çiçektepe adında bir dünya kurarlar. Ailelerin, konutları yaparken kullandıkları malzemeler, yaşam sürecekleri çevre onların gelir düzeylerinin düşük olduğunun ve yoksul bir hayat yaşayacaklarının göstergeleridir. Ayrıca ailelerin yerleştikleri yer ve yaptıkları derme çatma konutlar onlar için yeni bir yaşamın masalımsı hikâyesi olacaktır. “Şehrin kıyısında, çöp yığınlarının çevresinde, fabrika atıklarının ortasında doğan yeni bir hayatın; şehrin çöpünden, yabancı bir kültürün artıklarından, paslı tenekeden, kartondan, naylondan, muşambadan, plastikten yaratılmış gecekondunun masalı.”⁵ Toplumsal hayatta kimi aileler içinde buldukları zorlu yaşam koşullarından dolayı göçe mecbur kaldıkları için söz konusu ailelerin yerleştikleri çevrede de aynı sıkıntıları yaşamaları kaçınılmaz bir durumdur. “...kentleşme sürecindeki insan, düşük geliriyle, topraksızlığıyla, eğitim ve sağlık gibi ana hizmetlerden yoksunluğuyla bir varoluş savaşı veren insandır. Bu nedenle, bu insanın kente göçü, alternatifler arasında yapılmış bir seçim değildir; çünkü alternatif yoktur.”⁶ Dolayısıyla romanda göç eden aileler zorlu yaşam koşulları içerisinde bir bakıma var olma savaşı vermektedir.

Romanda gecekondular, kaçak yapılar oldukları için yıkım ekipleri tarafından yıkılmaya başlanınca aileler canlarını hiçe sayarak onlara karşı gelmeye çalışır ancak yıkıma engel olamazlar. Ayrıca gecekondular, her ne kadar yıkılsa da aileler tarafından tekrar derme çatma konutlar yapılır. “O gece yıkılan kondularının yarı boyunda yeni kondular kurdular.”⁷ Ailelerin kendi imkânlarıyla yapmış oldukları konutlar, geçici olarak onların barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Bu konutlar, sağlam yapılar olmadığı için yaşanan olumsuz hava koşulları aileler için hayati bir tehlike arz eder. Nitekim romanda böylesi bir durumun ölümlere neden olduğu dile getirilir: “Kondulardan biri rüzgâra dayanamayıp sabaha karşı çöktü. Çatıyla birlikte ampul fabrikasının bahçesine uçan bebek taşların, tahtaların arasında sıkışıp öldü.”⁸ Ayrıca ailelerin sanayi bölgelerine yakın yerlerde özellikle fabrika atıklarının çevresinde yaşam sürmeleri ileride onların hastalıklarla mücadele içerisinde olacaklarının göstergesidir.

Romanda, ilaç fabrikasından beyaz renkte kimyasal maddeler –mahalleli bu atıklara bir yağış çeşidi olan kar yakıştırmayı yapacaktır- havaya yayılınca Çiçektepe Mahallesi'nde bulunan bitki çeşitleri bundan zarar görür ve hayvanlar telef olur. Aynı zamanda tüm bu yaşananlar yetişkin bireylerin sağlığını olumsuz yönde etkilediği gibi çocuklarda da hastalıklara yol açarak bir çocuğun ölümüne neden olur. Günümüzde nüfus artışı, üretim-tüketim tarzında yaşanan değişimler ve sanayileşmeyle birlikte dikkate değer biçimde ekolojik kirlilikle karşı karşıya kalmaktayız. Nüfus artış hızına paralel olarak çeşitli sektörlerde toplum ihtiyaçlarının artması ve buna bağlı olarak üretimi hızlandırma adına sanayi ve teknolojinin üretime geçmesi döngüsel biçimde tüketici bir toplum anlayışını yaratmaktadır. Ayrıca ülkelerin hızla kalkınma ve büyüme çabası içerisinde olması bu anlayışın güçlenmesine neden olmaktadır. Toplumda, özellikle hızla

⁴ Latife Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları*. (İstanbul: Can Yayınları, 2022), 12.

⁵ Nurdan Gürbilek, *Ev Ödevi*. (İstanbul: Metis Yayınları, 2021), 50.

⁶ Barlas Tolan, *Sosyoloji*. (Ankara: Gazi Kitabevi, 2005), 164.

⁷ Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları*, 15.

⁸ a.g.e., 15.

değişen moda anlayışı ve üretilen ürünlerin tüketiciye hitap edecek biçimde reklamlarının yapılması bu durumun açık bir göstergesidir. Tüm bu yaşananların doğayı, çevreyi, canlı-cansız varlıkları dikkate almadan gelişmesi aynı zamanda insan sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Romanda, fabrika sahiplerinin fakir halkın hayatını hiçe sayarak sanayi atıklarından kaynaklı mavi renge dönüşen suyu, ailelerin yerleşim bölgelerine bilinçsizce akıttığı ve bunun kimi hastalıklara neden olduğu dile getirilmektedir: “Bu suyla yıkanan insanlarda çok geçmeden garip değişmeler ortaya çıkmaya başladı. Kiminin derisi soyuldu. Kiminin yüzü mosmor kesildi. Çocukların bedenlerinde mavi mavi benekler belirdi. İki kadının saçları beyazladı.”⁹ Ailelerin gelir düzeyi düşük olduğundan evlerinde temizlik ihtiyaçlarını giderecek sıcak suyun olmaması ve her ne kadar sağlık açısından tehlike arz etse de söz konusu suyla yıkanmak zorunda kalmaları dramatik biçimde anlatılmaktadır. Ayrıca romanın kimi bölümlerinde Çiçektepe Mahallesi sakinlerinin geçimlerini çöplerin içinden seçtikleri birtakım eşyalardan sağladığı dile getirilmektedir.

Sanayileşmenin ve teknolojik ilerlemenin ülke ekonomisine ve kalkınmaya yönelik katkıları vardır ancak gelir dağılımındaki adaletsizlik, kaynaklara ve bunu işleyebilecek/işletebilecek olanaklara toplum içinde belli bir kesimin sahip olması sosyal devlet anlayışından uzak kapitalist bir yaşamın oluşmasına yol açmaktadır. Böylece toplum içinde sınıfsal farklılıklar, zengin ile fakir arasındaki sosyo-kültürel yaşam, gelir düzeyi vs. konularda eşitsizlik daha belirgin hâle gelmektedir. Günümüzde sanayileşmeyle ve gelişen teknolojiyle birlikte doğaya hükmederek seri üretime geçsek de buna paralel olarak artan tempolu iş yaşamının olumsuz etkilerini göz ardı etmekteyiz. “En gelişmiş sanayi ülkelerinde, doğa kuvvetlerini irademiz altına aldık ve insanların hizmetine verdik; böylece üretimi sınırsız olarak artırdık, öyle ki, bir çocuk, şimdi, eskiden yüz yetişkinin ürettiğinden fazla üretiyor. Sonuç ne oldu? Daima artan aşırı-çalışma ve yığınların gitgide daha fazla yoksulluğu ile her on yılda bir, büyük bir çöküntü.”¹⁰ Kapitalist düzen, toplum içinde belli bir kesimin çıkarına hizmet etse de yaşanan ekolojik kirlilik tüm insanlığın ortak sorunu hâline gelmektedir. Yaşam standardını daha da yükseltmek isteyen gelişmekte olan ülkeler daha çok çaba sarf etmekte ve bu durum doğal kaynakların aşırı tüketilmesine neden olmaktadır. Netice itibarıyla doğa, gün geçtikçe kirlenmektedir. İnsanın neden olduğu doğa tahribatının önüne geçebilme adına bazı kuramlar ortaya atılmıştır. Bunlardan biri de “Derin Ekoloji”dir. Norveçli filozof Arne Naess tarafından ortaya atılan bu görüş; doğa karşısında insanın üstünlüğü anlayışına karşı çıkar ve insan-doğa birlikteliğini ön plana alarak farklılıkları ortadan kaldırmayı amaç edinir. “İnsan-doğa ayrımını silmeye çalışan derin ekoloji, insan benliği ile doğayı özdeşleştirme yoluyla farklılıkları görünmez kılma yolunu seçmiştir.”¹¹ Bu kuram, insanın doğayı bilinçsizce kullanımına karşı olduğu gibi insanın egosu doğrultusunda değil, doğayla barışık bir yaşam sürmesi gerektiğini savunur. “Derin ekoloji, doğanın insan tarafından ötekileştirilmesini, insanın kendisini doğadan ayrı ve üstün bir konumda değerlendirmesini ve doğanın hammadde kaynağı olarak bilinçsizce sömürülmesini eleştirir.”¹² Dolayısıyla doğanın tahribatı sadece tek bir nedene bağlanmadığı için bunun önüne geçebilme adına değişik kuram ve anlayışlar birbirleriyle ilişki içerisinde ortaya atılmaktadır. Bu nedenle ekoeleştiri; fizik, kimya, biyoloji gibi bilim dallarıyla sosyal bilimler ve edebiyat eleştirisini disiplinler arası çalışmayla bir araya getirmektedir. Ayrıca sadece kuramsal olarak değil doğada yaşanan olumsuz gelişmelerin önüne geçebilme adına pratikte, çevreyle ilgili uluslararası kuruluşlar ve ülke bazında konuyla ilgili kimi bakanlık, birim ve genel müdürlüklerin ortaklaşa hareket etmeleri önem arz etmektedir. Uygulanacak olan ekonomik, sosyal, siyasi programlarla ve alınması gereken tedbirlerle doğanın ve çevrenin daha az zarar görmesi sağlanabileceği gibi toplumların yaşam standartlarında iyileştirme yapılarak bireylerde yaşanabilecek bir çevre etiği kazandırılabilir. “Bireylerin, toplumların ve sonuçta bütün insanların

⁹ a.g.e., 23.

¹⁰ Friedrich Engels, *Doğanın Diyalektiği*. çev. Arif Gelen (Ankara: Sol Yayınları, 2022), 46.

¹¹ Ezgi Ece Çelik, “Val Plumwood ve Animist Materyalizm”. *ViraVerita E-Dergi*. S. 5 (2017), 76.

¹² Opperman, *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat*, 20-21.

yaşam alanlarını koruyabilecek tutum ve davranışlarını adlandırmak ve bu alanda yeni bir oluşum sağlamak çevre etiğinin amacıdır”¹³

Ekolojik dengenin bozulması sadece çarpık kentleşme, hava ve su kirliliğinden ibaret değildir. Bireyleri rahatsız eden ve sağlığını bozan unsurlardan biri de; gürültü kirliliğidir. Bilindiği üzere gürültünün kaynağı sestir. Kulağa hoş gelmeyen, rahatsız edici ve istenmeyen sesler de gürültü olarak tanımlanır. Belli bir desibelin -140 desibel- üzerindeki sesler aynı zamanda sağlığı tehdit etmektedir. Günümüzde bunun önüne geçebilme adına gerekli birimler tarafından “Çevre Kanunu ve Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi” kapsamında birtakım yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak cezai yaptırımlar caydırıcı olmadığı için aynı sorun devam etmektedir. Romanda, sanayi bölgelerinin yakınlarına gecekonduların ailelerin özellikle fabrikaların çıkarmış olduğu gürültüden dolayı yaşadıkları rahatsızlıklar dile getirilmektedir: “Fabrikalar uluyup çöp dağlar kayıldıkça bu yakıştırmalara yenileri eklendi. Eklendikçe de fabrikaların gürültüsü, rüzgârın uğultusu, çöpün kokusu Çiçektepe’de çözülmez bir düğüme, erilmez bir sırı döndü.”¹⁴ Ayrıca doğanın kirlenmesine neden olan tüm unsurların o bölgede yaşayan aileleri olumsuz yönde etkilediği anlatılmaktadır.

3. Berci Kristin Çöp Masalları’nda Ekoeleştirici ile Siyasi Yaşam İlişkisi

Romanda, Çiçektepe Mahallesi sakinleri geçimlerini sağlayabilme adına zorlu yaşam koşulları içerisinde fabrikada işçi olarak çalışmaktadırlar. Dolayısıyla işçilerin, yaşam koşullarını iyileştirme adına yaptıkları grev, eylem, işçi hareketliliği, işçi örgütlenmesi ve sendikalaşma gibi birçok ayrıntıyı bulabilmek mümkündür. “Fabrikanın önüne kocaman bir çadır açıldı. Kapısının üstünde ‘Bu İşyerinde Grev Var’ yazan kırmızı bir bez bağlandı.”¹⁵ İlaç ve akü fabrikası işçileri yapmış oldukları grev sonrası işten çıkarılırlar ve yerlerine “kanı temiz”¹⁶ diye tabir edilen işçiler alınır. Ayrıca romanda grev sonrası, işçilere siyasi faaliyetlerinden dolayı “çadır tutan (...) Tırnaksız”¹⁷ gibi isimler verilir. İşçiler grevdeyken halay çekerek, kurban keserek ve güvercin uçurarak hem hoşça vakit geçirmekte hem de sendika tarafından kendilerine verilen emri yerine getirmektedirler. Çiçektepe Mahallesi sakinlerinin yapmış olduğu tüm bu siyasi faaliyetlerin amacı sadece çalışma koşullarının iyileştirilmesi ile sınırlı değildir. Onlar aynı zamanda sağlık, eğitim, ulaşım, barınma vs. ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşadıkları çevrenin bu bağlamda düzenlenerek yaşam standartlarının yükseltilmesini amaçlamaktadırlar. “Konducuların dilekleri, iş, yol, otobüs, okul diye eğri büğrü harflerle yazılmış mâniler olarak uzayıp gidiyordu.”¹⁸ Birey, toplumsal yaşamda belli bir görevi icra ederek geçimini sağlar. Daha önce de ifade edildiği gibi gelir dağılımındaki adaletsizlik ve kaynakların kullanımının belli bir kesimin kontrolünde olması toplum içinde sınıfsal farklılıklara ve bu durum da insanların birbirini sömürmesine neden olmaktadır. “...insan-insan çelişkisinin altında yatan temel sosyolojik gerçek, insanın insanı sömürmesi ve bu sömürü sonunda ortaya çıkan eşitsizlik ve adaletsizliklerdir.”¹⁹ Dolayısıyla ekolojik düzenin bozulması insanın sadece doğayı tahrip edilmesiyle sınırlı değildir. Bireyler arasında görülen sosyal statü farklılığının onların tavır ve davranışlarına, yaşam anlayışlarına yansması ekolojik dengeyi bozan unsurdur.

Bir yazarın hayatı ve geçmişte yaşadığı olaylar kaleme aldığı kimi eserlerine kısmen yansır. Bu durum, eseri yazarından soyutlayamadığımızın bir göstergesidir. “Bir sanat eserinin en aşikâr sebebi yaratıcısıdır, yazarıdır. Bu yüzden edebi eserin yazarın hayatı ve kişiliği ışığında değerlendirilip açıklanması, edebiyat incelemesinin en eski ve en oturmuş yöntemlerinden birisi olmuştur.”²⁰ Kayseri’nin Bünyan kasabasına bağlı Karacafenk köyünde doğan Latife Tekin,

¹³ Selim Kılıç, *Çevre Etiği*. (Ankara: Orion Kitabevi, 2013), 44.

¹⁴ Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları*, 40.

¹⁵ a.g.e., 41.

¹⁶ a.g.e., 43.

¹⁷ a.g.e., 43-45.

¹⁸ a.g.e., 46.

¹⁹ Emre Kongar, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995), 389-390.

²⁰ René Wellek ve Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*. çev. Ö. Faruk Huyugüzel. (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2019), 94.

dokuz yaşlarındayken ailece İstanbul'a göç ederler. Gecekonduya yaşayan aile bireyleri, fabrikalarda ve inşaat sektöründe işçi olarak çalışır. Yazarın çocukluk yılları yoksulluk içinde geçer ve gençlik dönemlerinde siyasi olayların içinde yer alır. Latife Tekin, gecekonduya yaşayan ailelerin ve fabrikalarda çalışan, sömürülen, zulme uğramış işçilerin hayat hikâyelerini romanlarında dile getirmeye çalışır. Nitekim kendisiyle yapılan söyleşide bunu açıkça ifade eder: “*Berci Kristin Çöp Masalları*’nın o dönemin politik söyleminin biraz dışına çıkan bir yanı var. Ajitasyonun yoğun olduğu bir dönemde fabrika içindeki zalimliklerden, insanca öykülerden, orda olup biten şeylerden söz ediyor kitap; bu da o hayatın olumlanması aynı zamanda. Solcu düşünceyle gecekonduya yaşayan insanların, gecekondu mahallelerinin değişmesi gerektiği inancındaydı.”²¹ Yazarın sonraki yıllarda kaleme aldığı *Manves City* (2018) adlı roman, küçük bir beldenin büyük şirket ve fabrikalara adeta teslim olduğunu, doğanın tahribatını, yoksullaşan insanların hayatını ve kadın cinayetlerini ele alır. Yine aynı yazara ait *Sürüklenme* (2018) adlı roman ise anlatıcının sivil toplum örgütünün destekçisi olarak Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı şirketler ve kültürler karşısında Türkiye insanının yozlaştığını, sahipsiz ve çaresiz kaldığını dile getirir. Dolayısıyla yazarın romanları arasında bir konu bütünlüğünün olduğu görülmektedir. Ayrıca Latife Tekin’in, çocukluğunda kendisine anlatılan masal ve hikâyeler romanlarını hem bu üslupla hem de “büyülü gerçekçilik” tarzıyla yazmasına zemin oluşturmuştur.

Romanda, particilik ve siyasi çekişme büyük bir yarışa dönüşerek yapılmaktadır. Kürt Cemal isimli karakterin belediye meclisine seçilmesinden sonra bir fabrika kuracağı söylentisinin gerçek olması ve kendi partisine yazılan gençleri iş sahibi yapacağı vaatlerine karşılık Çöp Muhtar isimli karakterin daha fazla taraftar toplamak amacıyla mahalleye okul yaptırıp Şiirli Hoca diye adlandırılan takım elbiseli genç bir öğretmen görevlendirmesi, zamanla yeni fabrikaların açılarak mahallenin Çiçektepe Sanayi adını alması -her ne kadar mahalle sakinlerinin yararına olsa da- bir bakıma yaşanan çevrenin siyasi bir malzeme olarak kullanıldığının göstergesidir. Ayrıca mahalle sakinlerinin Çiçektepe’de bulunan fabrika duvarının üstüne NATO Caddesi ve ilerleyen zamanlarda bankanın açılmasıyla cadde görünümü kazanan sokağa Banka Caddesi yazılı levhalarını asması onların şehirli gibi yaşama özlemi içinde olduklarını vurgulamaya yönelik anekdotlardır.

4. *Berci Kristin Çöp Masalları*’nda Ekoeleştiri ile Ekofeminizm Arasındaki İlişki

Ekofeminizm, kadın ile doğanın baskı altına alınmasına ilişkin ortaya çıkan sosyal, politik ve akademik bir çevreci hareketliliklerdir. Bu kuram, ilk kez 1974 yılında Fransız feminist Françoise d’Eaubonne tarafından kullanılmıştır. Ekofeministler, özellikle doğanın tahrip edilmesiyle kadının sömürülmesi arasında bir paralellik olduğunu ileri sürerler. “Ekofeministler, kadının baskı altına alınması ile doğanın baskı altına alınması arasında birçok yakın ilişki olduğunu düşünürler.”²² Ekofeminizm, 1980’lerin sonları ile 1990’ların başlarından itibaren akademik platformlarda konuşulmaya ve etkili olmaya başlamıştır. Ayrıca toplumsal hayatta, siyasette, ekonomide, felsefede, sanatta ve edebiyatta kadın çalışmalarına rastlanmaktadır. Ekolojik kirlilik, ormanların yok edilmesi, hayvan hakları, nükleer silah politikaları ve birçok uluslararası gelişme ekofeministlerin ilgi alanları arasındadır.

Ekofeministler; dil, din, ırk, cinsiyet ve sınıf farklılıklarına karşı bir duruş sergiledikleri gibi daha çok sosyal adalet arama çabası içerisinde olmuşlardır ve özellikle toplumsal hayatta erkek egemen, ataerkil bir yaşam anlayışı yerine demokrat, özgür ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda bir yaşam sürmeyi amaç edinmişlerdir. Eşit haklar, toplumda iş istihdamı hususunda cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması, benzer işe eşit maaş, kadının meslek hayatına atılarak toplumda ve aile hayatında söz sahibi olması vs. hususlar feminist sorunlar olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla ekofeminizm, bir bütün olarak ele alındığında liberal

²¹ Pelin Özer, *Latife Tekin Kitabı*. (İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2020), 78.

²² Joseph R. Des Jardins, *Çevre Etiği-Çevre Felsefesine Giriş*-. çev. Ruşen Keleş (Ankara: İmge Kitabevi, 2006), 478-479.

feminizmden, Marksist, radikal ve sosyal feminizme kadar birçok görüş ve akımla ilişki içerisinde.

Berci Kristin Çöp Masalları'nda fabrikalarda çalışan erkek işçiler yaptıkları grevin daha büyük bir ses getirmesi için kadınların kendilerine destek olmaları hususunda fikir birliğine varırlar. İşçiler, kadınları toplayıp organize etme görevini Kır Hamit adlı karaktere verir. Romanda kadın karakterlerden özellikle gecekondu yıkımlarına karşı göstermiş olduğu direnç ve kararlılıkla isminden söz ettirmiş olan Dursune Nine, evine doğru telaş içinde gelen işçiyi görüp yaşananları öğrendikten sonra hemen harekete geçer: "...şalvarının beline tabancayı soktu. Kondusundan çıktı."²³ Böylece, yaşlı ve sözü geçen kadın profili çizilerek kadınların eşit ve adilane bir yaşam uğruna verdikleri mücadele vurgulanmaktadır.

Romanda Kürt Cemal, mahallenin merkezi bir bölgesine ailelerin keyifle film izleyebilmesi adına özlemini çektiği bir sinema kurar. Deli Gönül adlı kadın karakter sinemanın devamlı müşterisi olur. Onun eşi, mahallede seyyar halı satıcısıdır, çalmış olduğu halı nedeniyle hırsızlık suçundan hapse girer. Bu süreçte Deli Gönül'e yardımcı olma bahanesiyle mahallenin erkekleri onunla samimi olunca erkeklerle olan ilişkisi farklı boyutlara taşınır ve kendisi Çiçektepe'nin ilk hayat kadını olur. Açılan sinemanın gün geçtikçe kadın izleyicisinde artış yaşanır. Mahallenin kadınları, izledikleri filmlerde kadın oyunculara özenerek vücutlarının bazı bölümlerini açar ve onlar gibi giyinmeye çalışırlar. Ayrıca cinsel konularda daha bilgili ve özgür düşünen Tirintaz Fidan adlı kadın karakterin gece sohbetlerine katılan mahallenin kadınları, aile içinde gelenek ve göreneklerine aykırı davranış gösterdikleri için eşleri tarafından şiddete maruz kalırlar. Sinema ve tiyatro toplumun her kesimine hitap eden, izleyicisi olan gösterime dayalı sanatsal ve kültürel aktivitelerdir. Söz konusu aktiviteler aracılığıyla toplum, bilinçlenmekte ve farklı kültürler tanımaktadır ancak kapalı toplum özelliği gösteren bölgelerde kültür çatışması yaşanabileceği gibi kimi olumsuz durumlarla karşı kaşıya da kalmabilmektedir. Romanda sinemanın sürekli izleyicisi olarak ön plana çıkan Deli Gönül adlı karakterin -hayatındaki olumsuzlukların etkisiyle de- kötü yola sürüklenmesi ve mahallenin kadınlarının film oyuncularından etkilenerek gelenek ve göreneklerine aykırı düşecek biçimde yaşam sürmek istemeleri sanatsal ve kültürel faaliyetlerin etkisiyle yaşanan olumsuzluklar olarak yansıtılmıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi kadınlar eşit hak ve hukuka sahip, erkek egemenliğine dayalı olmayan bir yaşama sahip olma adına kimi aktivitelerde bulunur. Kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler bunların başında gelir. Ancak yaşanan çevrenin ve toplumun bu düşünceyi özümsemiş olması gerekir. Aksi takdirde romanda da görüldüğü üzere yaşanacak olan olumsuzluklardan ilk etkilenen kadınlar olmaktadır.

Romanda, Çiçektepe'nin yıkılacağına yönelik söylentiler mahalleli arasında söylenmeye başlanır ancak hükümet yetkilileri Çiçektepe'nin Vakıf arazisi olması nedeniyle yıkılmayacağını, Vakıf'a mahalle sakinlerinin her yıl belli bir miktar ücret ödemeleri karşılığında konutlarında oturabilecekleri bilgisini mahalleliye verir. Bu gelişme sonrası mahalle sakinleri tarafından, resmîyette ismi değişecek olan Çiçektepe için farklı isim önerileri gelir. Önce Birlik Mahallesi ismi üzerinde anlaşılır, sonraki süreçte Çiçektepe; Vakıf Çiçektepe ve Birlik Çiçektepe olarak ikiye ayrılır. Çiçektepe'de fabrikalarda çalışan erkek işçilerin yerine kadın işçilerin alınacağına dair söylentiler dolaşır. Bunu duyan kadınlar büyük bir hevesle fabrikalara iş başvurusunda bulunurlar. Ancak işe alınacak işçilerin özellikle bekâr ve çocuğu olmayan kadınlar arasından seçimine özen gösterilir. Böylece Çiçektepe'de kadının iş hayatına atılması hususunda bir ilerleme görülmektedir ancak özellikle ev hanımı profilinde olmayanların seçilmesi dikkate değerdir. Romanda Vakıf Çiçektepe'de kadınlar, Birlik Çiçektepede ise erkekler fabrikalarda çalışır. İlerleyen zamanlarda Birlik Çiçektepe'de erkekler evli oldukları hâlde Vakıf Çiçektepe'de çalışan kadınlarla resmi nikâhsız birliktelik yaşarlar. Bunun sonucunda kadınlar arasında yaralama ve cinayet gibi olumsuz olaylar yaşanır. Ayrıca evli çiftlerin farklı bölgelerde çalışması özellikle kadınlar aleyhinde birtakım söylentilerin çıkmasına neden olduğu için kimi ailelerde

²³ Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları*, 85.

şiddetli geçimsizlik görülmeye başlanır. Romanda, Ehmail adlı karakter, eşi hakkında çıkan olumsuz söylentiler nedeniyle eşine şiddet uygulayarak onun ölümüne neden olur. Daha önce Çiçektepe'de sanatsal ve kültürel yenilik, o bölgede yaşayan kadınların toplum tarafından hoş karşılanmayacak biçimde giyim tarzlarına ve davranışlarına yansımıştı. Şimdi ise kadının iş hayatına atılması, ekonomik özgürlüğünü kazanarak toplum ve aile içinde söz sahibi olmaya çalışması toplumda kimi olumsuz olayların yaşanmasına neden olur. Bu durum, bir bakıma söz konusu toplumun modernleşme adına yaşanacak yeniliklere ve atılacak olan adımlara hazır olmadığına göstergesidir. Dolayısıyla günümüzde çoğunluğu gelişmekte olan III. Dünya ülkelerinde ekofeministler; sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik bağlamda çağdaşlaşma adına yapılacak olan yeniliklerin öncüsü olarak faaliyet göstermeyi amaç edinin toplumu bu tür yeniliklere hazırlamaya çalışırlar. "...III. Dünyada ekofeminist çalışmalar, bu ülkelerde yaşayan kadınların Batıdaki hem cinslerinden farklı maddi şartlara sahip olmalarının kadın-doğa ilişkisi üzerindeki etkilerini incelemeye yönelmiştir. Ayrıca sömürgecilik ve kalkınma projelerinin kadın-doğa ilişkileri açısından bu ülkelerdeki sonuçları üzerinde durulmuştur."²⁴

İlerleyen zamanlarda Vakıf Çiçektepe'de yaşayan erkeklerin o bölgeyi terk etmesiyle çevre bölgelerde çalışan erkekler ve Çingene diye adlandırılan Romanlar buraya yerleşmeye başlar. Değişiklik bununla sınırlı kalmaz ve dikkat çekecek derecede açık giyinen kadınlar da bu bölgeye yerleşince Vakıf Çiçektepe'de gece hayatı farklı bir konseptte bürünür. Söz konusu kadınlardan olan ve kimi çevreler tarafından "Katır Emel", kimi çevreler tarafından ise "Yarım Saatlik Emel" olarak adlandırılan karakter, imajı ve davranışlarıyla tüm erkeklerin dikkatini üzerine çekmeyi başarır. Ancak kendisi hakkında "sahte kadın" söylentisi karşısında gerçek bir kadın olduğunu kanıtlayamayınca Emel, yaşadığı bölgeyi terk eder. Sonraki süreçte Deli Gönül, Vakıf Çiçektepe'ye yerleşerek Emel'in yerini alır ve yaşamına burada hayat kadını olarak devam eder. Delikanlılar, kendisine "Kristin" diye hitap eder. Gecekonducular, fabrikaların faaliyet gösterdiği bölgeye yerleştikleri ilk süreçte her ne kadar yoksul bir yaşam sürmüş olsalar da geleneklerini ve masumiyetini koruyan yapıya sahiptiler. Romanda özellikle kadınlara verilen isimler üzerinden bu durum açıklanmaktadır: "Köyde, yazıda yaylada, gece dışarıda kalan koyunları sağmaya giden kızlara 'Berci Kız' denirdi. Koyunların sütünü toplayıp köye getirmeleri kıymetli bir iş olarak görülürdü. Bir kızın terbiyesi süt toplamaya gidip gelirkenki haliyle tavrıyla ölçülürdü."²⁵ Gün geçtikçe nüfusun artması, mahallenin ikiye bölünerek sosyo-kültürel anlamda değişikliklerin yaşanması, ekolojik kirlilikle birlikte ahlaki çöküntü ve yozlaşma, kadın motifi üzerinden yansıtılmaktadır. "Sanayileşme sonrasında ortaya çıkan çevre kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri anlatıdaki temanın çevre kirliliği ile ilgili olan boyutudur. Eserin adında da geçen saf, temiz 'Berci Kızın', 'Kristin' olarak adlandırılan bir fahişeye dönüşmesi ise, anlatının insanda gerçekleşen ahlâki çözüme ile ilgili olan boyutuna örnek teşkil eder."²⁶ Romanda da görüldüğü üzere toplumun tüm öğeleri kültürün taşıyıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yaşamın herhangi bir alanında yaşanan -olumlu veya olumsuz- değişiklik toplumun tüm kurumlarını etkilemektedir. "Kültürler gelişigüzel toplanmış görenek ve inançlar değil de bütünleşmiş örüntülü sistemlerdir. Adetler, değerler, kurumlar, inançlar birbirleriyle ilintilidir. Bunlardan birinde meydana gelen bir değişme diğerlerini de etkiler."²⁷ Romanda genel itibarıyla kadınlar yaşanan haksızlıklara karşı koyan, modernleşme adına iş hayatına atılan bir figür ve yaşanan ahlaki çöküntünün sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Toplumsal yaşamda hayatımızı idame ettirirken doğanın vermiş olduğu ürünlerden yararlanmaktayız. Doğanın bize sağlamış olduğu yaşamsal kaynaklar, sayamayacağımız miktarda element ve bileşenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu unsurlar, belli bir düzen ve uyum

²⁴ Oya Beklân Çetin, "Ekofeminizm: Kadın Doğa İlişkisi ve Ataerkillik". *Sosyoekonomi Dergisi*. C. 1. S. 1. (2005), 74.

²⁵ Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları*, 26.

²⁶ Şerefnur Atik, *Türk Edebiyatında Postmodernist Süreç ve Latife Tekin*. (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2012), 161.

²⁷ Gönül İçli, *Sosyolojiye Giriş*. (Ankara: Anı Yayıncılık, 2005), 108.

içerisinde ekosistemi oluşturmaktadır. Dünyada yaşanan birtakım sosyal, siyasi, askeri olaylar ve insan eliyle yapılan müdahaleler kimi zaman bu uyumun bozulmasına neden olmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, üretim-tüketim dengesini sağlama adına değişik iş kollarının faaliyet göstermesi, belli alanlarda uzmanlaşma vs. faktörler kalifiye eleman ihtiyacının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak yaşanan işsizlik, üretilen ve işletilen kaynakların toplumda belli bir kesimin tekelinde olması, gelir dağılımındaki adaletsizlik, toplum içindeki sınıfsal farklılık, göç, çarpık kentleşme ve sanayileşme ekosistemi olumsuz yönde etkilemektedir. Ekoeleştiri; insan-insan ilişkilerini, kaynakların düzenli ve dengeli kullanımını, kültür farklılığı ve cinsiyet ayrımı gibi konuları bilimsel temellere oturarak ele alır. Bu bağlamda yaşanan çevre tahribatının önüne geçebilme adına “Derin Ekoloji” ve “Ekofeminizm” gibi kuramlar toplumsal yaşamda görülür. Dolayısıyla fen bilimleri, biyoloji, siyaset, sosyal bilimler ve edebiyat ekoeleştirisinin kapsamı içinde olan farklı disiplinlerdir. Edebiyatın merkezinde insan ve yaşadığı çevre olduğu için doğayla ilgili kimi olumsuz olayların edebi metinlerde ele alınması da kaçınılmaz bir gerçekliktir.

Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları*, adlı romanında çöp yığınları ile fabrikalar arasında kurulmuş olan gecekondu sakinlerinin hayatta kalma mücadelesi dramatik biçimde anlatılmaktadır. Romanda, Çiçektepe Mahallesi adını verdikleri bir çevrede yaşam süren ailelerin sosyo-kültürel yapısı, sağlık koşulları, ekonomik durumu, siyasi yaşamı ve ekolojik kirlilik şahısların yaşadıkları kimi olaylar üzerinden yansıtılmıştır. Yazar, kaleme aldığı eserine yaşamında tanık olduğu, kendisinde iz bırakan olay veya durumlara yer verir. Bu durum bir bakıma yazarı eserinden soyutlayamadığımızın bir göstergesidir. Dolayısıyla Latife Tekin, romanında kendisine ve ailesine ait birtakım olayları hayatiyet kazandırdığı karakterler aracılığıyla aktarmaya çalışmıştır. Romanda erkek işçilerin yaşadıkları haksızlığa karşı kadın karakterlerin tepkisi, gerçekleştirilen sanatsal ve kültürel aktivitelerin kadınların yaşam tarzlarına olumsuz etkileri, ilerleyen zamanlarda kadınların iş hayatına atılması ve Çiçektepe Mahallesi'nin yaşadığı ekolojik kirlilikle birlikte ahlaki çöküntü kadın motifi kullanılarak aktarılmıştır. Böylece romanda, bozulan çevre düzeni ekoeleştiri bağlamında ele alınmıştır.

KAYNAKLAR

Altun, Altun. “Marksizm ve Ekoloji”. *I. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, Bildiriler Kitabı* 2012: 183-193.

Atik, Şerefnur. *Türk Edebiyatında Postmodernist Süreç ve Latife Tekin*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2012.

Beklân Çetin, Oya. “Ekofeminizm: Kadın Doğa İlişkisi ve Ataerkillik”. *Sosyoekonomi Dergisi*. C. 1. S. 1. (2005): 61-76

Çelik, Ezgi Ece. “Val Plumwood ve Animist Materyalizm”. *ViraVerita E-Dergi*. S. 5 (2017): 71-86

Engels, Friedrich . *Doğanın Diyalektiği*. Çeviren Arif Gelen. Ankara: Sol Yayınları, 2022.

Görmez, Kemal. *Çevre Sorunları*. Ankara: Nobel Yayınları, 2020.

Gürbilek, Nurdan. *Ev Ödevi*. İstanbul: Metis Yayınları, 2021.

İçli, Gönül. *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.

Kılıç, Selim. *Çevre Etiği*. Ankara: Orion Kitabevi, 2013.

Kongar, Emre. *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995.

Opperman, Serpil. *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat*. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2012.

Özer, Pelin. *Latife Tekin Kitabı*. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2020.

R. Des Jardins, Joseph *Çevre Etiği-Çevre Felsefesine Giriş-*. Çeviren Ruşen Keleş. Ankara: İmge Kitabevi, 2006.

Tekin, Latife. *Berci Kristin Çöp Masalları*. İstanbul: Can Yayınları, 2022.

Tolan, Barlas. *Sosyoloji*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2005.

Wellek, Rene ve Warren, Austin. *Edebiyat Teorisi*. Çeviren Ö. Faruk Huyugüzel. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2019.